

Bijlage VMBO-KB
2018

tijdvak 2

Nederlands CSE KB

Tekstboekje

Lees eerst de vragen in het boekje Examen VMBO-KB. Zoek daarna de antwoorden op in de hierna volgende tekst. Je hoeft de tekst dus niet eerst door te lezen. Let op: deze tekst bestaat uit vier bladzijden!

Tekst 1

Test maaltijdboxen

Je kunt geen station of winkelcentrum inlopen of je stuit op verkopers van HelloFresh en Marley Spoon. En er zijn meer aanbieders van maaltijdboxen. Hoe werkt het?

Het concept

Met een maaltijdbox krijg je alle ingrediënten voor je maaltijden thuisbezorgd, meestal inclusief recepten. De één vindt dat een heerlijk idee: niet hoeven nadenken over wat de pot schaft, telkens iets anders op tafel en minder boodschappen doen. De ander bepaalt liever zelf wat hij wanneer eet, of wil niet aan een abonnement vastzitten. We benaderden 7000 consumenten met vragen over maaltijdboxen. Het concept is

populair. Er zijn zes bedrijven die landelijk bezorgen (Zeeuws-Vlaanderen en de Waddeneilanden soms uitgesloten), maar ook aanbieders die regionaal werken. We beperken ons tot die zes en tot dozen voor hoofdmaaltijden. Daarmee zijn doorgaans drie verschillende maaltijden te bereiden. In de meeste gevallen vind je de recepten in de box. Alleen bij Beebox moet je de recepten nog zelf uitzoeken op internet en eventueel printen. Meestal moet je een abonnement afsluiten waarbij je de box wekelijks ontvangt.

Niet goed

Blijkt er iets bedorven in de box, meld dat dan binnen de gestelde termijn. Je krijgt dan korting op de volgende box of een vergoeding. Marley Spoon doet elke maaltijd in een zak die direct de koelkast in kan. Klachten wil de leverancier binnen twee dagen horen, dus je kunt de inhoud van de zak bij ontvangst het best even controleren.

Bezorgen

Gebruikers vinden de keus voor wat betreft bezorgen soms wel beperkt. En wil je de bestelling aanpassen, dan moet dat enkele dagen van tevoren. Niet elke aanbieder geeft veel keus in de bezorgmomenten. Over de optie om een of meer weken te pauzeren en over de bezorging zijn de klanten wel te spreken. Bij

Beebox is de marge ruim (17-22 uur), maar komt de bezorger elke week wel zo veel mogelijk op hetzelfde moment. Andere sturen de dag ervoor via mail of sms een exactere schatting.

Voedingswaarden

Allerhande en Mathijs hebben geen vegetarische box, en de 'gewone' bevatten meestal geen vegetarische maaltijd. Wie een voedselallergie heeft, moet zelf opletten. Mathijs en Beebox geven geen allergie-informatie. HelloFresh, Allerhande en Marley Spoon melden onder andere de calorieën, de hoeveelheid vet en zout op hun recepten en op de site. Op basis van de twee boxen die wij van elke aanbieder bestelden, concluderen we dat de hoeveelheden groente, vlees en koolhydraten over het algemeen gezond zijn.

Tips voor de boxkok

- Controleer de inhoud bij ontvangst: is deze compleet en vers?
- Kijk naar de tbt-datum van vis en vlees om te bepalen wat je wanneer eet.
- Controleer of ingrediënten of bereide maaltijden in de vriezer kunnen.
- Soms krijg je meer van een ingrediënt dan in één maaltijd moet. Check of het ook in een ander recept nodig is.
- Lees vooraf wat je zelf in huis moet hebben: citroensap, roomboter of bakpapier heeft niet iedereen standaard in huis.

Pauzeren of opzeggen

Het abonnement opzeggen gaat niet altijd soepel. Vooral HelloFresh bijt zich behoorlijk vast. "Ze komen met nieuwe aanbiedingen terwijl ik niet

voor niets opzeg." De opzegtermijn is vaak een week, maar bij de Streekbox moet je de maand uitdienen. Een of meer boxen overslaan kan gemakkelijk via je persoonlijke account. Alleen Streekbox moet je bellen of mailen. Een andere box uitproberen? Dat kan op dezelfde manier. Dikwijls wel een week van tevoren. Betalen gaat meestal via automatische incasso. Bij Allerhande betaal je met de pinpas bij bezorging. Spijt van een abonnement? De wettelijke bedenktijd is twee weken, ook voor verse producten, zo heeft de Autoriteit Consument & Markt (ACM) onlangs afgedwongen.

ALLERHANDE BOX

Standaard maaltijdbox

voor 2 of 4 personen

Prijs € 35

Herkomst volgens aanbieder

zo mogelijk scharrelvlees, duurzame vis en biologische ingrediënten

Wat blijkt

weinig biologisch, wel scharrelvlees en duurzame vis

Consumentenoordeel: 7,6

Pluspunten

- geen abonnement nodig

- meer boodschappen bij te bestellen
- bij levering met pin betalen

Minpunten

- geen keuze in soort box
- consumenten zijn minder tevreden over wijzigingsmogelijkheden

MARLEY SPOON

Classic en Family box

voor 2 (Classic) of 4 à 5 (Family) personen

Prijs € 39,90

Herkomst volgens aanbieder regelmatig biologische producten, veel ingrediënten zijn seizoensgericht

Wat blijkt

enkele producten biologisch, deels seizoensgericht

Consumentenoordeel: 7,3

Pluspunten

- per keer gemakkelijk recepten kiezen
- informatie over voedingswaarde en allergieën staat op de recepten

Minpunten

- veel verpakkingsmateriaal
- prijs is hoog voor wat je krijgt

BEEBOX

Maaltijden, Extra, Koolhydraatarm en Vegetarische box

voor 1 of 2, 3 of 4 (Extra) personen

Prijs € 38

Herkomst volgens aanbieder bijna volledig biologisch (Eko-keurmerk) en overwegend lokaal

Wat blijkt

bijna alles biologisch en lokaal

Consumentenoordeel: 6,9

Pluspunten

- biologisch (Eko-keurmerk)
- prijs is relatief laag voor wat je krijgt
- weinig verpakkingsmateriaal

Minpunten

- geen keuze in bezorgmoment
- minimale afname van twee boxen
- recepten zelf uitzoeken en printen
- geen informatie over voedingswaarde en allergieën en beperkt over bewaren

MATHIJS MAALTIJDBOX

Variatie en Familie box

voor 2 of 4 (Variatie) en 3 t/m 5 (Familie) personen

Prijs € 39

Herkomst volgens aanbieder zo veel mogelijk biologisch en uit Nederland

Wat blijkt

nauwelijks biologisch, herkomst niet bekend

Consumentenoordeel: 6,9

Pluspunten

- volle box
- veel groente
- uitgebreid bewaaradvies
- prijs is relatief laag voor wat je krijgt

Minpunten

- geen keuze in bezorgmoment
- geen informatie over voedingswaarde en allergieën

STREEKBOX

Gezins, Veggie en Specials box
voor 2 of 4 (Gezins en Specials)
personen (Veggie alleen voor 2)

Prijs € 39

Herkomst volgens aanbieder

lokale producten, veelal biologisch

Wat blijkt

bijna alles lokaal, enkele producten
biologisch

Consumentenoordeel: 6,5

Pluspunten

- zo veel mogelijk producten uit
Nederland

Minpunten

- geen persoonlijk account,
wijzigingen per e-mail of telefoon
doorgeven
- geen informatie over voedings-
waarden en bewaren/houdbaarheid

HELLOFRESH

Original, Veggie en Familybox
voor 1 t/m 6 personen

Prijs € 39

Herkomst volgens aanbieder

duidelijk moet zijn waar de producten
vandaan komen

Wat blijkt

nauwelijks biologisch, herkomst niet
altijd bekend

Consumentenoordeel: 6,0

Pluspunten

- voor verschillende aantallen per-
sonen
- informatie over voedingswaarden
en allergieën op de recepten
- uitgebreid bewaaradvies

Minpunten

- veel reclame
- minimale afname van twee boxen

*naar een artikel van Else Meijer,
de Consumentengids, juni 2016*

Alles in het Engels

(1) In het dagelijks taalgebruik hoor je steeds vaker Engelse woorden. Zo gaan veel mensen tegenwoordig 'shoppen' in plaats van winkelen. De 5 ervaring leert dat mensen hier op twee manieren mee omgaan. Voor sommigen is het een bron van erger- nis, anderen hebben er geen last van. En om maar in de stijl van het 10 onderwerp te blijven: voor hen is het dus letterlijk 'business as usual'. Iets is in de 'sale', we gaan 'funshoppen' en onze pauze brengen we door in de 'coffeecorner'.

(2) Taalwetenschapper Nicoline van der Sijs behoort tot de laatste groep en blijft er nuchter onder. Zij gaat uit van het volgende idee: "Taal leeft en elke taal wordt nou eenmaal 20 beïnvloed door andere talen. Zo is onze taal vroeger sterk beïnvloed door het Latijn en het Frans. Veel van die woorden gebruiken we nu nog, en niemand heeft daar een 25 probleem mee. Nu hebben we vooral te maken met Engelse leenwoorden. Ik zie niet in waarom dit verschijnsel wezenlijk anders zou zijn, dan voorheen toen er ook veel woorden 30 geleend werden uit andere talen."

(3) Van der Sijs verklaart het als volgt: "In elke periode zien we dat er een andere taal is die invloed heeft op het Nederlands. Dat komt doordat 35 er een invloed is van een andere cultuur. De Romeinen maakten bijvoorbeeld melkproducten op een bepaalde manier en noemden die 'caseus'. Wij maakten daar weer 40 'kaas' van, waar volgens mij niemand bezwaar tegen heeft", legt de taalwetenschapper uit. "Taal leeft. Dage-

lijks komen er nog nieuwe woorden bij. Dus het is ook logisch dat er dan 45 nieuwe woorden bijkomen vanuit een bepaald land dat op dat moment politiek, cultureel en economisch overwicht heeft. Die invloed werkt door in de taal en op die manier 50 worden er woorden uit die taal overgenomen. Nu zie je dat Amerika volop in de belangstelling staat, vandaar dat er nog steeds Engelse woorden aan het Nederlands worden 55 toegevoegd."

(4) Volgens de onderzoeker hoeven we trouwens niet bang te zijn dat de Nederlandse taal ten onder gaat, of volledig verdwijnt. Veel van die leen- 60 woorden verdwijnen vaak vanzelf. "Elke taalgemeenschap heeft namelijk een zelfreinigend vermogen. Uit onderzoek is gebleken dat van de Engelse leenwoorden binnen vijf jaar 65 ongeveer een derde vanzelf weer verdwijnt."

(5) Met name bedrijven hebben het Engels omarmd. Voor veel bedrijven is het gebruik van Engels aan de 70 orde van de dag. Functieomschrijvingen, persberichten en reclameuitingen staan vol met Engelse termen. Ze zijn ook vaak zelfs helemaal in die taal opgesteld. De 75 meeste bedrijven denken dat het gebruik van Engelse termen een bedrijf of product belangrijker maakt. Volgens Van der Sijs is die gewichtigdoenerij zeker een factor. 80 "Die bedrijven proberen er dan een bepaalde status aan te ontlenen. Daar zit ook een keerzijde aan. Vergelijk het met woorden als 'vet' en 'gaaf'. Daar wil je ook indruk mee

85 maken. Maar juist dat soort woorden
is heel vluchtig en verdwijnt ook heel
snel weer. Daar moet je het dan niet
van hebben als je op zoek bent naar
status. Ook lijkt het soms wel een
90 modeverschijnsel. En je weet hoe het
zit met modes: die gaan vanzelf weer
weg.” De hoofdreden voor bedrijven
om Engelse woorden te gebruiken,
heeft volgens Van der Sijs dan ook
95 niets te maken met ijdelheid of mode-
grillen. Het is pure noodzaak. “In
deze tijd moeten veel bedrijven inter-
nationaal opereren. De voertaal is
dan vaak Engels en dat heeft weer
100 gevolgen voor het taalgebruik binnen
een onderneming. En taal is nood-
zakelijk om zaken te doen.”

(6) Iets waar de taalwetenschapper
wel een probleem mee heeft, is de
105 toegenomen invloed van het Engels
binnen het Nederlandse onderwijs.
Het percentage Engelstalige studies
op de universiteiten is in vier jaar tijd
gestegen van 64 naar 80 procent.
110 “Het wordt een probleem als hele
groepen in de samenleving alleen
nog Engels met elkaar praten. Dat
zie je bijvoorbeeld al in het hoger
onderwijs. Ik denk dat je ook heel
115 veel colleges in het Nederlands moet
blijven geven. Doe je dat niet, dan
kunnen wetenschappers op den duur
niet meer in het Nederlands publi-

ceren. Ze hebben dan simpelweg
120 geen woordenschat meer.

(7) Als je alleen maar gedacht hebt in
het Engels, dan weet je niet meer
hoe je dat op een normale manier in
het Nederlands zegt. Een deel van
125 de colleges, dat kan, maar zeker niet
allemaal. Daar ben ik tegen.” En er is
volgens haar nog een ander aspect:
“Denk ook aan de arme docenten, tot
wie ik mezelf ook reken. We zijn vaak
130 niet zo goed in Engels. Correct
Engels spreken met een goed
accent, dat is niet iedereen
gegeven.”

(8) In plaats van volledig in te zetten
135 op Engels, zou het voor het onder-
wijs volgens Van der Sijs veel slim-
mer zijn om het Duits weer wat meer
te omarmen. Zeker in de grensregio,
waar veel pogingen om ‘over de
140 grens’ te werken of te ondernemen,
mislukken vanwege de taalbarrière.
“In Duitsland studeren heel veel
mensen Nederlands. En die kunnen
zo terecht op onze arbeidsmarkt.”

145 **(9)** Heeft ze nog een tip voor mensen
die zich groen en geel ergeren aan al
dat Engels? “Zorg dat je zelf Neder-
landse woorden blijft gebruiken, waar
anderen Engels spreken of schrijven.
150 En houd je vast aan de gedachte dat
woorden vanzelf weer verdwijnen, als
blijkt dat ze geen waarde hebben.”

*naar een artikel van Stefan Dölcken,
de Gelderlander, 29 juli 2015*

Bartiméus Sonneheerdt wordt bedankt!

Bedankt voor de ijzige kou, de tranen, de blaren, de hoogteziekte, de vermoeidheid, de momenten dat we het echt niet meer zagen zitten en tóch doorgingen: blind op weg naar de 5895 meter hoge top van de Kilimanjaro.

Bedankt voor een geweldig mooie, onvergetelijke ervaring met steun van Lieke van Lexmond, Dennis Weening, de gidsen en onze rots Wilco van Rooijen.

Bedankt voor honderd jaar passie. Voor de innovatieve projecten die ervoor zorgen dat blinde en slechtziende mensen steeds volwaardiger mee kunnen draaien in onze maatschappij. Bijvoorbeeld de Watson-app, waardoor wij bij tv-programma's en films te horen krijgen wat ziende mensen zien. Er is al veel gedaan, maar er is nóg meer te doen.

Bedankt voor de kans die we hebben gekregen om te bewijzen dat blinde en slechtziende mensen méér kunnen dan men soms wel denkt. Dat voor ons geen berg te hoog is. Letterlijk en figuurlijk.

Samen laten we zien dat er méér kan.

Word donateur via steunBartimeus.nl

Natuur + film = voorspellen

(1) Ruben Smit, de man achter de be kroonde film 'De nieuwe wildernis' over de Oostvaardersplassen, werkt hard aan een natuurfilm over de Waddenzee. Tijdens 'Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018' is de première. Als alles tenminste goed gaat en dat is wel te hopen. De film speelde immers een belangrijke rol bij het bepalen van de culturele hoofdstad voor 2018.

(2) "Voorspellen. Weten wat je wanneer kunt verwachten. Daar draait het om bij het maken van natuurfilms", aldus Smit. Daarom is hij nu al druk met vooronderzoek en is hij zo nu en dan al te vinden langs de noordelijke kust. Zoals deze week in de Kollumerwaard, waar hij de spreuwenzwermen en kleine zwanen filmde. "Dat kon deze week nog, want binnenkort vliegen ze weer verder."

(3) Smit is al jaren een gekend natuurfotograaf en -filmer. Het begon als hobby, maar werd z'n werk. Als ecooloog promoveerde hij in 2002 aan de Wageningen Universiteit waar hij zes jaar lang docent was. Gedurende die jaren merkte hij dat zijn studenten enthousiast reageerden op het eigen

geschoten beeldmateriaal. "Dat is natuurlijk leuk, maar het is leuker als het publiek nog groter is."

35 (4) In 2003 koos hij voor het beeld en vestigde hij zich als professioneel natuurfilmer en natuurfotograaf. Sinds die tijd won hij verschillende prijzen en maakte hij een reeks films voor programma's in en buiten Nederland. Het succes bereikte een hoogtepunt met 'De nieuwe wildernis' over de Oostvaardersplassen. De film – met gelijknamige tv-serie – kwam in 2013 uit en won meteen een Rembrandt Award, een publieksprijs voor beste Nederlandse film. Ook won de film een Gouden Kalf, de Nederlandse filmprijs van een vakjury.

(5) Als kind en tiener keek Ruben Smit al veel naar natuurfilms op tv. "Van de BBC en de Franse televisie. En ik heb altijd al gedacht: het kan en moet beter. De meeste natuurfilms worden gemaakt vanuit de actie. Ik kijk naar het verhaal van het individuele dier. Dat wil ik vertellen. Ik kijk naar mooi en naar inhoud." Zoals het verhaal van de vos die op ganzen jaagt en dat maakt het werk van Smit bijzonder. "Dat deed die vos maar een week per jaar. Dat moet je weten. Wanneer gaat die vos op jacht en waar? Maar om dat te weten, heb je een enorme voorbereidingstijd nodig. En hoe meer tijd je daarin steekt, des te makkelijker het resultaat tot stand komt."

70 (6) Het komende jaar steekt Smit zijn tijd vooral in die voorbereiding. Eind volgend jaar begint het echte filmwerk, twee jaar lang met een man of

75 tien. Dan nog een half jaar de studio
in voor de montage en de film is op
tijd klaar voor vertoning. Waarom hij
twee jaar lang moet filmen? “Ik heb
twee en liefst drie winters nodig,
omdat ik ook een goede storm wil
80 hebben en die laat zich niet voor-
spellen.” Hij schoot voor ‘De nieuwe
wildernis’ nog 350 uur film vol voor
een uiteindelijke productie van ander-
half uur bioscoopfilm en drie keer 50
85 minuten op televisie. Voor de
Waddenfilm verwacht hij ‘zomaar op
het dubbele aantal uren film’ uit te
komen.

(7) Het plan voor de Waddenfilm is al
90 oud. Maar het is ‘De nieuwe wilder-
nis’ die ertoe leidt dat het plan ook
wordt uitgevoerd. Na dat succes
drong een aantal grote natuurorgani-
saties er bij hem op aan toch vooral
95 die Waddenfilm te maken. Dat heeft

Smit ertoe gezet om dit Waddenpro-
ject inhoud te geven. Het wordt geen
eenvoudige klus. “In vergelijking met
de Oostvaardersplassen wordt het
100 grootser, wilder en moeilijker. Het
wad kent een enorme dynamiek, je
hebt te maken met de getijden en ik
wil veel onder water filmen.”

(8) Het wordt kortom een miljoenen-
105 project. “De financiering is een
enorme klus. Maar van ‘De nieuwe
wildernis’ heb ik wel geleerd dat ik
vooral zelf de productie moet doen
om meer greep op de organisatie te
110 houden.” De begroting is nog zeker
niet rond. “Maar dat heb je altijd met
dit soort projecten. Die financiering
rond maken duurt vaak net zo lang
als de opnames. Je bent altijd aan
115 het zoeken naar geld. Waar een wil
is, is een weg. Die film komt er wel.”

*naar een artikel van Arend van der Meulen,
de Leeuwarder Courant, 1 november 2014*

Wie schrijft die blijft, maar hoe lang nog?

(1) Waarom zou je leren schrijven met de pen als werken met een tablet of computer de toekomst is? In Finland ligt een wetsvoorstel klaar om de pen voorgoed uit de klaslokalen te verbannen.

(2) De voordelen van het schrijven met de pen zijn bekend. Even snel een telefoonnummer noteren, het boodschappenlijstje aanvullen of een afspraak in je agenda zetten. Toch is er een ontwikkeling gaande. Steeds minder mensen grijpen naar de pen, want de samenleving digitaliseert.

(3) Daar zijn ze in Finland, volgens diverse ranglijsten het beste onderwijsland ter wereld, ook achter. Ze vinden het achterhaald om kinderen het schrijven met de pen aan te leren. De Finse onderwijsraad heeft daarom besloten om vanaf 2016 geen schrijflessen meer te geven op basisscholen. De kinderen krijgen vanaf dan alleen nog typeles.

(4) "Een interessant experiment", vindt letterkunstenaar Baukje Scheppink uit Hardegarijp. Vanuit haar tekstwinkel in de Vijzelstraat in Leeuwarden geeft ze cursussen kalligrafie en handschriftverbetering. "Door de digitalisering is het een logische ontwikkeling. Ik maak zelf

ook steeds meer gebruik van toetsenborden. Op mijn computer of smartphone bijvoorbeeld."

(5) Toch is de kunstenares blij dat dit experiment niet in Nederland plaatsvindt. Ze zou het enorm jammer vinden als kinderen het handschrift niet meer aangeleerd zou worden. "Kinderen leren van alles tijdens het schrijven. Het stimuleert de hersenen en de handbewegingen ontwikkelen de motoriek van een kind."

(6) Motorische ontwikkeling is niet het enige argument van Scheppink. "De verdwijning van handgeschreven teksten zou een verarming zijn. Schrijven met de pen is een stuk persoonlijker. De expressie die je in een letter kunt leggen, krijg je niet voor elkaar op het toetsenbord. Dat kan alleen met pen en papier. Kinderen zouden dat gevoel ook in de toekomst moeten kunnen ervaren."

(7) De zin van het leren schrijven zien ze nog altijd in op de Koningin Wilhelminaschool in Leeuwarden. "Wij vinden schrijven heel belangrijk", zegt leerkracht Sandra van der Pol. "Het is een basisvaardigheid en die leren wij de kinderen op de traditionele manier aan. De voorbereiding begint in groep 1 en we streven ernaar dat kinderen de letters aan het einde van groep 3 aan elkaar vast kunnen schrijven."

(8) Typeles krijgen de leerlingen op de Wilhelminaschool in groep 6. Misschien wat laat volgens de juf van groep 3. "Kinderen hebben op die leeftijd al veel ervaring opgedaan met de computer. Vaak hebben ze zich-

zelf al aangeleerd hoe ze moeten
75 typen op een toetsenbord.”

(9) Op de Master Steve Jobsschool
in Sneek hebben ze pen en papier
verruild voor een tablet. De leerlingen
volgen een individueel ontwikkelings-
80 plan en beschikken allemaal over
een iPad. Toch leren de kinderen er
nog altijd schrijven. Niet op de iPad,
maar gewoon in hun schriftjes. “Veel
mensen denken dat onze leerlingen
85 hier niet meer leren hoe ze moeten
schrijven”, zegt Kim Kampman. “Dat
is met stip het grootste misverstand
over onze school. Ik begin mijn
presentaties over de werkwijze van
90 de school standaard met het ont-
krachten hiervan.”

(10) De leerlingen van de iPad-
school leren het schrijven wel anders
dan hoe de meeste mensen het
95 geleerd hebben. Ze schrijven de
letters niet meer aan elkaar, maar
juist los in blokletters. Kampman:
“Het kost leerlingen veel tijd om aan
elkaar te schrijven. Bovendien ont-
100 wikkelen kinderen na een tijdje hun
eigen handschrift en schrijven ze niet
meer aan elkaar. Daarom hebben wij
ervoor gekozen het zo te doen. We

zien dat bij steeds meer scholen.

105 Uiteraard mogen de kinderen wel aan
elkaar schrijven. Hier laten wij ze vrij
in.”

(11) Door het blokschrift leren de
kinderen niet langer hoe ze letters
verbinden. Daardoor vinden ze het in
110 het begin lastig om genoeg ruimte
tussen de letters te laten, waardoor
meerdere woorden vaak één woord
lijken. Bovendien missen ze schrijf-
oefeningen die een belangrijke rol
115 spelen in de ontwikkeling van moto-
rische vaardigheden. Kampman ziet
dat niet terug. “Kinderen kunnen ook
op andere manieren hun motorische
120 vaardigheden ontwikkelen. Bijvoor-
beeld met kleien en knutselen. Daar
besteden we veel aandacht aan.”

(12) Op de vraag of pen en papier in
de toekomst voorgoed uit Neder-
125 landse klaslokalen geweerd worden,
heeft Kampman geen duidelijk ant-
woord. “Dat is lastig te zeggen. Fin-
land loopt voorop. Tien jaar geleden
had ik mij ook niet voor kunnen stel-
130 len dat ik nu op een Steve Jobs-
school zou werken. Ik sluit niets meer
uit.”

*naar een artikel van Jan Ligthart,
de Leeuwarder Courant, 14 januari 2016*

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen.

Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.